

najaar 2014

cultuurbericht

Uitgave voor donateurs en relaties van het Prins Bernhard Cultuurfonds

Laat u inwijden
in het geheim
van de geisha

PRINS BERNHARD
CULTUURFONDS

De kunst van het geven

- Marlene Dumas in het Stedelijk
- Een koekjesfabriek als cultureel erfgoed
- Groene ontmoetingsplek in Haagse buurt

Rolschildering
© Rijksmuseum
Volkenkunde

LEIDEN ONTHULT HET MYSTERIE VAN DE GEISHA

Welke rol speelde, en speelt, de geisha in de Japanse samenleving? Welk beeld heeft men van deze betaalde gezelschapsdame? Het Rijksmuseum Volkenkunde gunt bezoekers een blik achter Japanse kamerschermen in de tentoonstelling *GEISHA*.

WAT DOET ZE NU EIGENLIJK?

Extrém bijzonder. Zo noemt Matthi Forrer, conservator Japan en Korea bij het Rijksmuseum Volkenkunde in Leiden, de tentoonstelling *GEISHA* die daar vanaf 10 oktober te zien is.

Er zijn namelijk niet alleen attributen te bewonderen, maar de bezoeker krijgt ook een glimp achter deuren die tot dusver nog voor niemand geopend werden. Is er een icoon geheimzinniger dan de geisha?

Forrer is eigenlijk al met pensioen, maar deze kans voor een tentoonstelling over de geisha móést hij wel grijpen, zegt hij. 'Ik was toevallig in Japan toen ik een mailtje kreeg

BIJDRAGE
CULTUURFONDS
€ 25.000

Geisha uit het Gion-district
© Rijksmuseum Volkenkunde

van een Belg die daar woont en getrouwd is met een Japanse. In zijn mail aan verschillende musea in Europa opperde hij om voor een tentoonstelling een selectie te maken van prachtige kimono's en haarsieraden van een geishahuis in Kyoto. Gek genoeg waren wij met het Volkenkundig Museum de enigen die daarop ingingen.'

Het bleek een kans om de beelden die over de geisha leven in te kleuren. De schrijver van de e-mail had namelijk een schoonzusje dat *maiko* was geworden. Forrer verlaat het verhaal over de tentoonstelling even om wat achtergronden uit te leggen. 'Een maiko is een geisha in vooropleiding. Ze leert dansen, zingen en musiceren op de dwarsfluit, de trom en de *shamisen*, een snaarinstrument. Gemiddeld blijft een meisje tot haar 22ste maiko en studeert daarna verder voor geisha. Het is een degelijke opleiding, die niet zomaar iedereen kan volgen. De ideale geisha is mooi en intelligent maar ook oplettend en attent, ze voelt precies de behoeften van klanten aan. Ze voert gesprekken op hoog niveau, is geestig en ad rem, kan goed entertainen en moet spelletjes kunnen doen. Ze is van veel markten thuis, op een zeer verfijnde manier.'

Filmen in het geishahuis!

Wie zijn de klanten van een geisha eigenlijk? Matthi Forrer: 'Hoge politici of CEO's van grote bedrijven die belangrijke gasten een avond uit nemen. Meer dan tien procent van de gasten is vrouw. Een avond met geisha's is een vorm van indruk maken, want het is kostbaar. En je komt niet zomaar binnen.' Dit onderstreept Forrers verbaazing over de soepelheid rond het voorbereiden van de tentoonstelling. 'Via onze Belgische contactpersoon bracht de maiko ons in contact met haar geishahuis, Yoshifumi in Kyoto. Met een collega ben ik erheen gegaan. We wilden namelijk een tentoonstelling van meer dan alleen kimono's. En vraag niet hoe, maar we hebben het vertrouwen van de eigenares van het geishahuis gewonnen.' Wat hij nooit voor

Courtisane inspecteert haar kapsel, Rolschildering © Rijksmuseum Volkenkunde

'Een avond met geisha's is een vorm van indruk maken, want het is kostbaar. En je komt niet zomaar binnen.'

mogelijk had gehouden, bleek te kunnen. 'Ik was verbijsterd: we mochten er filmen! We konden bijvoorbeeld het aankleden van de maiko vastleggen. Die draagt een lange rechte kimono met een loodzware obi om het middel, zo'n ding weegt drie kilo. Er is een kleedster nodig om dat allemaal in model te krijgen. Het lange haar wordt met allerlei haarstukken en pennen opgestoken, dat duurt uren. Een maiko doet een week met haar haardracht, dus moet ze leren slapen met een nek-

steun. De geisha heeft het gemakkelijker, die draagt een pruik,' voegt hij lachend toe. Niet alleen het aankleden mocht op de film. 'We mochten ook interviews met de eigenares, geisha's en gasten opnemen. Verbluffend! Maar toen ik vroeg of ik zelf een avond gast mocht zijn, klonk een onverbiddelijk nee. Als je niet wordt voorgedragen door een vaste klant, kom je er niet in. Een avond wordt ook vooraf uitgebreid besproken met de klant. Wil hij een westerse tafel of een lage Japanse? Hoe-

'Vraag niet hoe, maar we hebben het vertrouwen van de eigenares van het geishahuis gewonnen'

veel maiko moeten erbij? Wordt er in het geishahuis gegeten of in een restaurant? Alles moet perfect zijn.'

De geisha is gehuld in een nevel van mystiek. Dat komt doordat de geschiedenis verschillende vormen van geisha's heeft gekend. De geisha's in Kyoto waren eerst mannen. Ze dansten en maakten muziek, en ze werden ingehuurd met courtesanen. Na 1750 werd hun rol overgenomen door vrouwen die, door ook seksuele diensten te verlenen, met de courtesanen concurreerden. Rond 1860 werd Japan opengesteld voor andere landen dan alleen Nederland en China en kwam het toerisme op gang. Er ontstond een markt voor geisha's die voor toeristen dansen. Maar niet iedereen kon dat waarden, weet Forrer. 'Buitenlanders schreven in die tijd heel negatief over hun avond met geisha's. Dat ze de hele avond naar die afschuwelijke muziek moesten luisteren en dat er nog bij gedanst werd ook.' De 'echte' geisha's zetten zich eveneens af tegen deze pseudo-geisha's en gingen zich organiseren. 'Ze volgden een beroepscode en de opleiding werd geformaliseerd. De huidige maikoscholen in Kyoto stammen uit die tijd, 1870. Het was de eerste scholing voor vrouwen in Japan. Als ze eenmaal geisha zijn, blijven ze doorlopend in opleiding. De jongste is 16 en de oudste 89. Ze hebben nog twee keer per week shamisen-les. Ze leren ontzettend veel over heel verschillende dingen, dat maakt deze vrouwen heel bijzonder.'

Witte grime, kwastjes, tandenborstels, poeder...

Amerikaanse soldaten die na de Tweede Wereldoorlog in Japan prostituees wilden bezoeken, lokten de laatste golf van pseudo-geisha's uit. Wederom ontstond daar een sterke reactie op. De beroepscode werd geherformuleerd. 'Het beroep van geisha is steeds opnieuw uitgevonden. Dat is ook te zien in de kleding. Op oude foto's en prenten zijn

ze minder uitbundig gekleed, met minder felle kleuren. Het concept van de geisha is bestendigd door het spectaculairder te maken, maar daarmee is wel de traditionele cultuur bewaard.'

De tentoonstelling bevat natuurlijk kimono's, prachtige exemplaren uit geishahuis Yoshifumi. 'Maar er is veel meer. Zoals afbeeldingen van bekende geisha's uit de geschiedenis en allerlei voorwerpen die het veranderde schoonheidsideaal tonen. In een filmpje zie je hoe de tegenwoordige geisha in Kyoto zich opmaakt, en je ziet wat daar tweehonderd jaar geleden voor nodig was. Er zijn kommetjes met *kuchibeni*, de liprouge die met een penseeltje werd aangebracht. Die zijn in 1820 in Osaka gekocht, dat heeft niemand! We hebben blokjes met witte grime en kwastjes, tandenborstels, poeder... Alles is in de negentiende eeuw verzameld door drie mannen, Blomhoff, Fisser en Siebold, die de Japanse cultuur wilden laten zien in het Koninklijk Kabinet van Zeldzaamheden, de voorloper van het Rijksmuseum Volkenkunde. Die verzamelingen hadden we al, maar nu kunnen we ze in de context van het geishahuis tonen.'

In straatinterviews is het huidige beeld van de geisha in Japan meegenomen. 'Mensen kregen de vraag: waar denk je aan bij het woord geisha? Sommige mannen laten dan hun fantasie de vrije loop, andere zeggen stellig dat de geisha geen prostituee is en dat hun vrouw het niet erg zou vinden als ze er een avond mee zouden doorbrengen. Een jonge jongen zegt: later als ik veel geld heb, wil ik dat wel, maar zijn vriendin zegt: dat flik je me niet! Die meisjes vertrouwen het totaal niet.' Zo blijkt dat nog steeds niemand het zeker weet: doen ze het of doen ze het niet? Wie weet ligt het antwoord in Leiden.

Ellen Segeren

<http://volkenkunde.nl>

Toilettafel met spiegelstandaard

LEZING EN TENTOONSTELLINGS- BEZOEK VOOR DONATEURS

Op woensdagochtend 21 januari 2015 zal mevrouw Duin, Japanspecialist, een lezing houden over de tentoonstelling GEISHA in Rijksmuseum Volkenkunde in Leiden. U bent daar vanaf 10:00 uur welkom voor koffie/thee en iets lekkers. Na de lezing kunt u op eigen gelegenheid de tentoonstelling bezoeken. U kunt zich opgeven door vóór 10 december 2014 € 15 (inclusief entree museum) over te maken op rekening NL77INGB0000500900 t.n.v. Prins Bernhard Cultuurfonds te Amsterdam, onder vermelding van 'Geisha' en uw postcode met huisnummer. Maximaal twee personen per aanmelding.